Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОГРАФІЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри загальної та

регіональної географії

Протокол № 1 від 27 серпня 2020 року

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Географія Сумської області
Викладач	Данильченко Олена Сергіївна
Профайл викладача	https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry
Контактний тел.	(0542) 685932
E-mail:	olena_danylchenko@ukr.net
Сторінка курсу в Moodle	https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=2536
Консультації	Консультації проводяться у вівторок о 12:30 год.; групові або одноосібні. Також можливі он-лайн консультації через інтернет ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.

Анотація до дисципліни

Навчальна дисципліна «Географія Сумської області» є безумовно важливою у системі підготовки фахівців - географів, так як формує у студентів знання про рідний край як природну та суспільно-географічну систему. Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості географічного положення, природи, господарства рідного краю, його історії заселення та дослідження, демографічної ситуації, особливості розміщення населення, екологічної ситуації регіону, природно-заповідного фонду. Курс базується на системі знань, отриманих раніше з таких дисциплін, як загальне землезнавство, історична географія, фізична географія материків та океанів, економічна і соціальна географія України тощо.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни: сформувати у студентів знання про рідний край як природну та суспільно-географічну систему.

Завдання курсу:

- набуття навичок географічного вивчення своєї місцевості,
- вияснити історію заселення та дослідження рідного краю,
- вивчити природні умови та ресурси Сумської області,
- розглянути демографічну ситуацію, особливості розміщення населення, специфіку зайнятості населення,
- розкрити особливості розвитку промисловості та сільського господарства Сумської області на сучасному етапі,
- висвітлити основні екологічні проблеми регіону.

Формат дисципліни

Ознаки дисципліни	
Рік вступу	2020
Освітній ступінь	бакалавр
Курс навчання	4
Семестр	7
Формат курсу	очний/заочний
Обов'язкова /вибіркова	Обов'язкова
Кількість кредитів/годин	3/90
Кількість розділів	2
Форма контролю	залік
Лекції	20
Практичні заняття	22
Консультації	2
Самостійна робота	46

Результати навчання

	Програмні результати навчання	Очікувані результати навчання
ПРН 4.	Аналізувати географічний потенціал території.	Знати та вміти аналізувати природний потенціал території: природні умови (геолого-геоморфологічні, клімато-гідрологічні, ґрунтово-рослинні умови), природні ресурси, трудові ресурси та ін. Сумської області. Вміти пояснювати особливості розміщення населення, специфіку зайнятості населення регіону. Вміти аналізувати перспективи розвитку природно-заповідного фонду Сумської області.
ПРН 5.	Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.	Вміти збирати, обробляти та аналізувати краєзнавчу інформацію про рідний край – Сумську область.
ПРН 9.	Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації)на різних просторово-часових масштабах.	Знати особливості формування території регіону, основні етапи розвитку природи, рельєф та корисні копалини. Знати кліматичні умови та особливості внутрішніх вод регіону. Знати ґрунтово-рослинний покрив, тваринний світ; ландшафтно-типологічну та ландшафтно-регіональну структуру регіону. Вміти пояснювати демографічну ситуацію. Вміти виявляти особливості галузевої та територіальної структури промисловості, сільськогосподарського виробництва. Вміти оцінювати екологічну ситуацію регіону.
ПРН 14.	Пояснювати просторово-часову диференціацію географічної	Знати послідовність вивчення компонентів природи регіону. Вміти визначати вплив різних видів географічного положення на особливості природи регіону.

	оболонки на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.	Вміти встановлювати закономірності в розміщенні основних форм рельєфу та корисних копалин у зв'язку з тектонічною будовою. Вміти виявляти характерні особливості ґрунтово-рослинного покриву, тваринного світу, ступінь антропогенної зміни.

Тематичний план вивчення дисципліни

Розділ 1. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тема 1.1. Географічне положення. Політико-адміністративний устрій. Фізико-, політико-, транспортно-еколого-географічне положення. Положення по відношенню до основних сировинних баз, ринків збуту, найбільших промислових вузлів України.

Тема 1.2. Історико-географічний нарис. Історія заселення. Область у часи Київської Русі, монголо-татарщини; у складі Московської держави; у період козаччини; в складі Російської імперії, Радянського Союзу, незалежної Української держави. Географічні дослідження території рідного краю.

Тема 1.3. Геолого-геоморфологічні умови. Тектонічні структури, геологічна будова, рельєф та корисні копалини. Геоморфологічне районування регіону.

Тема 1.4. Гідро-кліматичні умови. Клімат регіону. Внутрішні води. Найбільші річки та озера. Штучні водойми (водосховища, ставки), особливості залягання підземних вод, болота регіону. Оцінка водних ресурсів.

Тема 1.5. Ґрунтово-рослинні умови. Ґрунтово-рослинний покрив. Тваринний світ. Ландшафтна структура і фізико-географічне районування.

Розділ 2. ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тема 2.1. Населення. Динаміка чисельності, демографічна ситуація, статево-вікова структура населення. Національний склад жителів. Особливості розміщення населення. Міське та сільське розселення. Трудові ресурси та специфіка зайнятості населення. Культура і побут.

Тема 2.2. Господарський комплекс. Промисловість. Галузева структура. Зміни, що відбулися в останнє десятиліття. Характеристика тенденцій розвитку та розміщення галузей промисловості. Територіальна структура господарства:

Тема 2.3. Агропромисловий комплекс

Тема 2.4. Транспорт і економічні зв'язки.

Тема 2.5. Невиробнича сфера.

Тема 2.6. Екологічна ситуація. Забруднення довкілля шкідливими речовинами. Радіаційне забруднення. Природно-заповідний фонд області.

Тема 2.7. Топоніміка області та геральдика.

Політика дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни потребує: виконання тестових завдань, самостійної роботи; підготовки до практичних занять; роботи з

інформаційними джерелами, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури.

Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з відповідної теми; вивчення конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі тощо.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме знання: понятійно-термінологічного апарату дисципліни; володіння знаннями теоретичних запитань кожної теми та вміння використання їх на практиці. Розв'язання практичних завдань повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам, що висуваються до вирішення відповідного завдання, свідчити про його самостійність, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Забороняється запізнюватись на навчальні заняття та пропускати їх без поважних причин. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані на консультаціях. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути зваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу. Під час контрольних заходів забороняється використовувати джерела інформації, усні підказки, письмові роботи інших осіб, друковані книги, методичні посібники, телефони, планшети. Забороняється користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням.

Академічна доброчесність

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Неприпустимо надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Система оцінювання та вимоги

Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на лабораторних заняттях. Результати (кількість набраних балів) фіксує викладач.

Використовуються такі форми поточного опитування: усна відповідь за лекційними матеріалами, тестування, контрольна робота з відкритими питаннями, заслуховування повідомлень студента з довідковою інформацією,

реферати, створення презентації з її обов’язковим показом та повідомленням, участь у обговоренні питань для контролю знань на практичних заняттях.

Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення студента в освоєнні програмного матеріалу дисципліни і спрямований на необхідне корегування самостійної роботи студента. Сюди входить: методи усного контролю – бесіда, розповідь, доповідь студента, роз’яснення, відповіді на запитання. Усний контроль проводиться майже на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі. Викладач розробляє чіткі критерії оцінювання всіх видів навчальної роботи у комплексному контролі знань, доводить їх до відома студентів на початку вивчення навчальної дисципліни. Результати поточного контролю є складовою визначення підсумкової оцінки і враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної дисципліни. До поточного контролю також відноситься виконання практичних завдань, бали за які враховуються у підсумкову оцінку.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, опрацювання, оцінці підлягають: самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань; вміння застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань; написання рефератів; підготовка доповідей, презентацій тощо. Результати самостійної роботи фіксуються в журналі обліку роботи викладача. Бали, набрані студентом за виконання завдань з самостійної роботи, додаються до суми балів, набраних студентом з інших видів навчальної роботи з дисципліни.

У кінці розділу проводяться контрольні роботи. Відпрацювання контрольного заходу є обов’язковим.

Вид контролю – залік. Семестровий залік - це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка обраховується в кінці семестру як сума балів за виконання всіх видів робіт. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового контролю. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Структура проведення семестрового контролю відображається та доводиться до відома студентів на першому занятті.

Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно та послідовно відповідати на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; при цьому студент не має утруднень з відповіддю на видозмінені завдання, демонструє володіння різноманітними навичками і прийомами роботи з фізичною картою та іншими тематичними картами; знає основні риси

	геологічної будови, рельєфу, клімату, ландшафтів, господарства та населення Сумської області; визначає фізико-географічне положення регіону, основні етапи розвитку природи, рельєф та корисні копалини, кліматичні умови; характеризує внутрішні води, ґрунтовий покрив, тваринний світ і рослинність, ландшафти, населення та господарство регіону, пояснює причини відмінностей, характерні особливості ґрунтово-рослинного покриву та ландшафтів, екологічні проблеми та природно-заповідні території регіону;
82-89	виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; при цьому студент має незначні утруднень з відповіддю на видозмінені завдання, правильно застосовує теоретичні географічні знання при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання; допускається несуттєвих неточностей;
74-81	виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, які, однак, містять несуттєві неточності, за вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; при цьому студент має утруднень з відповіддю на видозмінені завдання, що викликає у студента деякі утруднення;
64-73	виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабке застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач; студент має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його деталей; допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу, а також відчуває утруднення при застосуванні правил, методів, принципів, законів у конкретних ситуаціях; допускає помилки у відповіді, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом викладача;
60-63	виставляється за слабкі знання навчального матеріалу репродуктивного рівня, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладення за слабке застосування теоретичних положень при розв'язанні практичних задач, допускає грубі помилки;
35-59	виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач;
1-34	оцінка "незадовільно" з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватися при розв'язанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль														Разом	Загальна сума
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2								60	100
Т 1.1.	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 1.5	КР	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	Т 2.6	Т 2.7	КР		
Поточний контроль															
4		6	6	4	10	4	4	4	4		4		10		
Контроль самостійної роботи														40	
	5	3	3	3		3	3	3	3	5	4	5			

Згідно Положення «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка» від 27.04.2020 р., можливе зарахування результатів навчання з окремої теми/тем, розділу, індивідуального завдання (контрольної роботи) чи дисципліни в цілому, здобутих за цими видами освіти. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основні:

1. Данильченко О. С. Річкові басейни Сумської області : геоекологічний аналіз : монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 270 с. http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7280
2. Корнус А.О. Географія Сумської області: природа, населення, господарство / А.О. Корнус, І.В. Удовиченко, Г.Г. Леонтьєва, В.В. Удовиченко, О.Г. Корнус / - Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. - 184 с.
3. Корнус А. О. Атлас сільського господарства Сумської області : географічний атлас / А. О. Корнус. Електр. Тест. Дані. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка; Сумський відділ Українського географічного товариства, 2019. 1 ел. опт. диск (CD-ROM). http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7603
4. Корнус А.О. Промисловість Сумської області (економіко-географічне дослідження) : монографія / А. О. Корнус, О. Г. Корнус – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. – 136 с. https://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/2921

5. Корнус А. О. Сільське господарство Сумської області (економіко-географічне дослідження) : монографія. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 100 с. http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7551

Додаткові:

1. Атлас Сумської області. – К.: Укргеодезкартографія, 1995. – 41 с.
2. Геоморфологічна будова Сумської області / А.О. Корнус, В.В. Чайка. – Суми: Сум-ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2006. – 34 с.
3. Корисні копалини Сумської області : Методичні вказівки до вивчення теми з курсу «Краєзнавство» / Укладачі: А. О. Корнус, В. В. Чайка; Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка. – Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. – 28 с.
4. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / уклад.: Р.В. Бойченко, В.В. Вертель, О.Ю. Карлюкова та ін. 2-е вид., випр. та допов. Київ : ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019. 96 с. https://www.researchgate.net/publication/340443527_Prirodno-zapovidnij_fond_Sumskoi_oblasti
5. Сумська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина // Гол. ред. кол. І.В. Удовиченко. – К: Вид-во „Мапа”, 2006. – 20 с.

Інтернет-ресурси:

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2019 році. http://www.pek.sm.gov.ua/index.php/uk/2013-04-18-21-51-18
2. Екологічний паспорт Сумської області станом на 01.01.2020 р. https://mepr.gov.ua/news/35913.html
3. Офіційний сайт Головного управління статистики у Сумській області. http://sumy.ukrstat.gov.ua.
4. Офіційний сайт Головного управління Держгеокадастру у Сумській області. http://sumska.land.gov.ua